УДК 347.9

DOI 10.37566/2707-6849-2021-1(34)-8

Оксана ШУТЕНКО,
*доцент кафедри цивільного процесу Національного
юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0000-0003-2620-3669*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ СТОРІН З ПОЗИЦІЙ ПРИНЦИПУ БАЛАНСУ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

У статті досліджуються прояв і вплив принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин щодо основних учасників цивільного процесу – сторін. Це дослідження відкриває нові горизонти науки антропології права, адже дозволяє зробити висновок про існування цивілістичної складової даного напрямку. Зроблено висновки щодо належного врегулювання процедур процесуальної співучасті, залучення співучасників та заміни неналежної сторони в цивільному процесі.

Принцип балансу полягає у дотриманні розумної рівноваги усіх елементів системи, якою є цивільне процесуальне право.

Дослідження принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин слід проводити з позицій правової цивілістичної антропології.

Постановка проблеми. Можна було б відзначити, що принцип балансу цивільних процесуальних правовідносин є новим. Однак таке твердження було б невірним, тому що вказаний принцип існував завжди і є настільки природним для права, що не був очевидним. Вказаний принцип є основоположним для права в цілому, оскільки є проявом більш глобального закону – рівноваги й гармонії відомого нам всесвіту. Розуміння принципу балансу як загальноправового принципу, приводить нас до

визначення основної суті та цінності права для людства й суспільних відносин у контексті цивілістичної антропології.

Метою статті є дослідити прояв цього принципу щодо суб'єктів цивільного процесу, зокрема сторін.

Темі процесуального статусу сторін присвячені роботи багатьох вчених-процесуалістів [1–10]. Тема стала хрестоматійною, адже є основоположною при вивченні цивільного процесу, що спричинило зниження наукового інтересу до її дослідження. Це впливає з аналізу тем наукових досліджень, затверджених Міністерством науки і освіти упродовж останніх десяти років [11], і може свідчити про нібито неактуальність вивчення цієї тематики. Водночас новий етап розуміння інституту сторін пов'язується із дослідженням принципу балансу, що викликає інтерес і цікавість наукового погляду.

Принцип балансу цивільних процесуальних правовідносин полягає насамперед у тому, що обсяг юридичної заінтересованості суб'єкта процесу прямо пропорційний обсягу його процесуальних прав. Таким чином, досягається мета цивільного процесу – відновлення порушеного права (різними за змістом і формою процесуальними засобами, зокрема див. [12]).

Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) не дає визначення сторін. Однак сторони є основними учасниками процесу, оскільки їх юридична заінтересованість є матеріально-правовою і має допроцесуальний характер. Юридичні відносини сторін між собою є матеріально-правовими, а відносини сторін із судом за своїм характером – процесуальні. Відтак у суду є право і обов'язок вирішити спір сторін. Праву суду вирішити спір кореспондують обов'язки сторін, визначені, зокрема, принципом змагальності, добросовісного користування процесуальними правами. Обов'язку суду вирішити спір відповідає право сторін звернутися за судовим захистом. У глобальному розумінні ми спостерігаємо баланс прав і обов'язків суб'єктів даної юридичної конструкції.

Серед суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин сторони є основними завдяки характеру їх юридичної заінтересованості. Крім того, сторони є рівноправними в процесі (відповідно до ч. 1 ст. 49 ЦПК сторони користуються рівними процесуальними правами). Цей принцип встановлює ту основу, на якій відбувається взаємодія сторін між собою, і з судом. Основа безпріоритетної участі в процесі позивача і відповідача визначає законодавче регулювання інституту сторін у ЦПК. Це правило слід вважати одним із проявів справедливої судової процедури, адже воно є проявом балансу інтересів сторін під час розгляду справи.

Однак законодавцю не завжди вдається дотриматися відповідного правового регулювання. Зокрема, норми, які стосуються інституту процесуальної співучасті. Відповідно до частини першої ст. 50 ЦПК позов може бути пред'явлений спільно кількома позивачами або до кількох відповідачів. Частина друга цієї статті

встановлює підстави процесуальної співучасті: участь у справі кількох позивачів і (або) відповідачів (процесуальна співучасть) допускається, якщо: 1) предметом спору є спільні права чи обов'язки кількох позивачів або відповідачів; 2) права та обов'язки кількох позивачів чи відповідачів виникли з однієї підстави; 3) предметом спору є однорідні права і обов'язки.

Вказані в законі підстави процесуальної співучасті розрізняються за ступенем обов'язковості. Тобто залежно від того, чи може бути розглянута справа без залучення всіх співучасників. Відповідь на це питання у кожному конкретному випадку слід шукати у нормі матеріального права, яка регулює спірні правовідносини між сторонами, оскільки у змісті норми, яка кваліфікує спірні правовідносини, є вказівка про спільне право чи спільний обов'язок. Причому нерозривність спільного права чи обов'язку створює обов'язковість процесуальної співучасті.

Підкреслимо, що не суб'єктивне твердження позивача у позові, як це зазначається у частині першій ст. 50 ЦПК (*Позов може бути пред'явлений ...*), а дійсна – правова, юридична спільність прав чи обов'язків. Наприклад, відповідно до частини третьої ст. 109 Житлового кодексу України звернення стягнення на передане в ипотеку жилає приміщення є підставою для виселення *всіх громадян, що мешкають у ньому*, за винятками, встановленими законом. Таким чином, цю справу неможливо вирішити без залучення всіх співучасників (співвідповідачів у даному випадку) – обов'язкова процесуальна співучасть.

Інший приклад ілюструє процесуальну співучасть, яка залежить від розсуду позивача, а не від прямої вказівки закону на її обов'язковість. Відповідно до частини першої ст. 202 Сімейного кодексу України повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги. У частині другій ст. 205 Сімейного кодексу вказано, що при визначенні розміру аліментів та додаткових витрат суд бере до уваги можливість одержання утримання від інших дітей, до яких не пред'явлено позову про стягнення аліментів, дружини, чоловіка та своїх батьків. Таким чином, можна зробити висновок, що хоча обов'язок по утриманню непрацездатних батьків мають усі повнолітні діти, позивач сам визначає, до кого з дітей пред'явити позов, чи до однієї своєї дитини, чи до декількох. Процесуальна співучасть створюється волевиявленням позивача і обов'язковою не є – так звана факультативна співучасть.

Слід зауважити, що обидва приклади характеризують співучасть на стороні відповідача. Щодо співучасті на стороні позивача, то відповідно до принципу диспозитивності правом звернутися до суду позивач розпоряджається вільно, а тому навіть у разі спільного права кожен майбутній позивач питання подачі позову вирішує самостійно на власний розсуд. Неподання позивачем позову, загалом, не перешкоджає розгляду справи в межах позовних вимог, заявлених іншими співпозивачами. Однак на практиці може виникати проблема неостаточності

такого рішення. Наприклад, у справі про визнання заповіту недійсним і розподіл спадщини за законом усі спадкоємці першої черги є майбутніми співпозивачами по відношенню до тієї особи, яка вказана спадкоємцем у заповіті (майбутній відповідач). Уявімо собі варіант, коли один із спадкоємців першої черги не бере участі у розгляді справи. Яке рішення має постановити суд? Розділити спадщину між тими спадкоємцями, які заявили вимогу? Чи розділити її на всіх спадкоємців за законом, навіть якщо хтось із них не заявляв позову? Відповідно до принципу диспозитивності – частина перша ст. 13 ЦПК – суд розглядає справи не інакше, як за зверненням особи, поданим відповідно до Кодексу, в межах заявлених нею вимог... Таким чином, суд постановить рішення, у випадку задоволення позову, про розподіл усієї спадщини між тими особами, які заявили позовні вимоги. А ті, хто не заявили фактично усунуті від спадкування. Водночас право у таких осіб на спадщину залишається. Це рішення автоматично створює підставу для апеляційного оскарження, адже відповідно до частини першої ст. 352 ЦПК особи, які не брали участі у розгляді справи, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково. Це створює поряд із проблемою неостаточності судового рішення, марність зусиль суду першої інстанції і нове перевирішення справи в суді апеляційному, що не сприяє процесуальній економії та призводить до затягування судового розгляду в цілому. Цих проблем можна було б уникнути шляхом залучення всіх співпозивачів, однак зазначене було б грубим порушенням принципу диспозитивності цивільного процесуального права – волевиявлення особи щодо захисту своїх прав. Тому баланс у вирішенні питання про можливість обов'язкової процесуальної співучасті на стороні позивача полягає у дотриманні принципу диспозитивності за рахунок вимог остаточності рішення, процесуальної економії та оперативності судового розгляду [13]. Свобода волевиявлення заінтересованої особи ставиться законом вище доцільності. Цей підхід видається гармонійним і збалансованим з точки зору мети цивільного судочинства – захист права.

Зауважимо, що підстави процесуальної співучасті, передбачені частиною другою ст. 50 ЦПК, є універсальними як для співучасті на стороні позивача, так і на стороні відповідача. Обов'язкова співучасть на стороні відповідача створюється спільним обов'язком, який передбачений нормою матеріального права, що регулює спірні правовідносини (приклад ст. 109 Житлового кодексу, наведений раніше). У частині першій ст. 51 ЦПК, яка регулює порядок залучення до участі у справі співвідповідача, зазначено, що суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного провадження – до початку першого судового засідання залучити до участі у ній співвідповідача. Звернемо увагу, *за клопотанням позивача* суд залучає

співвідповідача до участі у справі. Інших варіантів залучення співвідповідача закон не передбачає.

Виникає питання: чи можна розглядати справу, у разі наявності підстав для обов'язкової процесуальної співучасті на стороні відповідача, якщо позивач ані у позовній заяві, ані у клопотанні не заявив про залучення всіх необхідних співучасників? У підготовчому провадженні суд, проводячи підготовче судове засідання, відповідно до п. 4 частини другої ст. 197 ЦПК вирішує питання про вступ у справу інших осіб... залучення співвідповідача та ін. Яким чином суд вчиняє вказану дію? Уявляється, що суд, здійснюючи підготовку справи до судового розгляду, повинен правильно визначити сторін цієї справи, інакше не буде досягнута мета цивільного судочинства, зазначена у частині першій ст. 2 ЦПК. Для цього суду необхідно вже на даному етапі цивільного процесу здійснити юридичну кваліфікацію спірних правовідносин і відповідно до норми матеріального права правильно визначити сторін у справі. Це кореспондує обов'язку суду постановити законне й обґрунтоване рішення (ст. 263 ЦПК). Процесуальний порядок у даному випадку, передбачений вже зазначеною частиною першою ст. 51 ЦПК, не дозволяє суду за власною ініціативою здійснювати залучення співвідповідача при обов'язковій співучасті, а лише за клопотанням позивача.

Участь у справі – це право, а не обов'язок сторони (як позивача, так і відповідача). Однак, якщо позивач є ініціатором процесу, то відповідач є стороною, яка притягується до участі у справі, оскільки на неї вказав у позові позивач, тим самим створивши первинний імпульс – підставу участі відповідача в процесі.

Цивільне процесуальне законодавство повинно враховувати презумпцію незнання закону особами – учасниками справи. Тому може виникнути ситуація конкуренції вимог норм матеріального і процесуального права, коли норма матеріального права встановлює необхідну співучасть, а в процесуальному законодавстві немає механізму її реалізації. Якщо позивач у силу, наприклад, правової необізнаності не подасть відповідного клопотання, суд не зможе постановити законне рішення. Уявляється, що подолання цієї напруги лежить у площині принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин, і полягає у тому, що правова необізнаність повинна врівноважуватися дискреційними повноваженнями суду у вигляді не тільки роз'яснення процесуальних прав і наслідків їх вчинення (чи не вчинення), а ще й в активній ролі суду у вигляді залучення до участі у справі всіх співвідповідачів у разі обов'язкової процесуальної співучасті.

Помилка законодавчого регулювання даного механізму полягає, на нашу думку, у хибному розумінні принципу рівноправності сторін: суд не може залучити співпозивача, отже, не можна залучати і співвідповідача. Різна природа інститутів позивача і відповідача унеможлиблює однаковий підхід до правового регулювання. Ця нерівність компенсується завдяки іншим принципам, правилам та інститутам

цивільного процесуального права. Але вихідною точкою є те, що на початку справи позивач атакує, ініціює процес, а відповідач притягується до процесу. У позивача право – у відповідача обов’язок. Вважаємо, що законодавцю доцільно було б врахувати відмінність природи даних суб’єктів процесу і встановити можливість суду залучати до участі у справі всіх співвідповідачів за обов’язкової співучасті навіть за відсутності відповідного клопотання позивача. Запропоновані зміни до ЦПК – у дусі балансу цивільних процесуальних правовідносин і сприяють постановленню судом законних та обґрунтованих рішень.

Такий самий підхід пропонуємо застосовувати і при регулюванні процедури заміни неналежного відповідача. Так, відповідно до частини другої ст. 51 ЦПК, якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання *за клопотанням позивача* замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі. Закріплений у наведеній статті варіант заміни неналежного відповідача значно звужує можливості ефективного розгляду справи і реального захисту прав позивача. Позивач, подаючи позов, зазначає відповідача у позовній заяві, обґрунтовує зазначене обставинами та доказами. Що може змусити позивача дійти думки, що він пред’явив позов не до тієї особи?

Юридичною підставою для заміни неналежного відповідача є правильне застосування норми матеріального права, яка кваліфікує спірні правовідносини. Можна припустити, що позивач сам, на стадії підготовки справи до судового розгляду, дійшов висновку щодо своєї помилки стосовно відповідача і подав відповідне клопотання. Можливо, але малоімовірно. Підставою для зміни думки позивача також може бути роз’яснення судом у підготовчому судовому засіданні (якщо таке проводиться) правильної юридичної кваліфікації і, як наслідок, помилки щодо визначення відповідача. Такий обов’язок суду прямо не передбачений у ЦПК, але припускається на підставі положень п. 4 частини другої ст. 197 КПК. Якщо позивач зрозуміє і погодиться із роз’ясненнями суду, то може подати клопотання про заміну неналежного відповідача належним, що дозволить суду її здійснити. Однак цей варіант також не виявляється вірогідним. Якщо відкинути обидва наведені варіанти (їх вірогідність мінімальна, а що стосується справ спрощеного позовного провадження – взагалі нульова), то створюється ситуація, коли суд вимушений розглядати справу по відношенню до відповідача, який не повинен відповідати за пред’явленим позовом, що автоматично призведе до постановлення рішення про відмову в задоволенні позову. Право залишилось не захищеним. Позивач знову вимушений звертатися із позовом до суду, сплачувати судовий збір, витрачати час і зусилля на судочинство. Цивільне судочинство виявляє свою неефективність.

Водночас питання щодо залучення до участі у справі правонаступника сторони законодавець вирішує інакше. Процесуальне правонаступництво відбувається шляхом залучення судом правонаступника сторони, яка вибула з процесу (ч. 1 ст. 51 ЦПК). При цьому фактично також відбувається заміна сторони у процесі, але з підстави зміни сторони у матеріальному правовідношенні, яке є предметом спору. Законодавець у даному випадку не вимагає згоди іншої сторони на таку заміну.

Таким чином, спостерігається неоднозначна, часом неочевидна, а тому не зовсім зрозуміла логіка правового регулювання зміни суб'єктного складу сторін, що призводить на практиці до винесення незаконних рішень. Прикладом може слугувати рішення Тальнівського районного суду Черкаської області № 704/1338/17, у якому суд щодо відносин процесуального правонаступництва застосував норми, які регулюють заміну неналежного відповідача, обґрунтовуючи думку, що будь-яка заміна відповідача повинна відбуватися за згодою позивача.

30.05.2018 року Тальнівський районний суд Черкаської області розглянув у відкритому судовому засіданні цивільну справу за позовом Публічного акціонерного товариства комерційний банк «Приватбанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості. Суд встановив, що представник позивача звернувся до Тальнівського районного суду Черкаської області з позовом про стягнення заборгованості, посиляючись на обставини, викладені в позовній заяві, просив суд стягнути з відповідача заборгованість за кредитним договором та судові витрати.

Ухвалою Тальнівського районного суду Черкаської області від 15.11.2017 року цивільну справу призначено до судового розгляду.

Представник позивача неодноразово був повідомлений про день і час розгляду справи, але в судові засідання не з'явився.

Відповідач у судові засідання не з'явився. На запит суду була отримана інформація, що відповідач ОСОБА_1 померла 9 січня 2017 року.

Перевіривши матеріали справи, суд дійшов таких висновків.

Відповідно до статей 2 і 4 ЦПК України завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів.

Як убачається зі змісту статей 51 та 175 ЦПК України, на позивача покладено обов'язок визначати відповідача у справі. Водночас суд при розгляді справи має виходити зі складу осіб, які залучені до участі у справі позивачем. Якщо позивач помилився відносно обов'язку відповідача щодо поновлення порушеного права, суд

має виходити із положень ст. 51 ЦПК України та з урахуванням частини п'ятої ст. 12 ЦПК України роз'яснити позивачеві право на заміну неналежного відповідача.

Таким чином, суд, як державний орган, на який покладено обов'язок вирішення справи відповідно до закону, має право й зобов'язаний визначити суб'єктний склад учасників процесу залежно від характеру правовідносин і норм матеріального права, які підлягають застосуванню. Це передбачено п. 1 частини першої ст. 189 ЦПК України та іншими нормами процесуального права, які передбачають заміну неналежного відповідача чи залучення співвідповідачів.

Суд зробив запит до відділу державної реєстрації актів цивільного стану Тальнівського районного управління юстиції Черкаської області. На що було отримано відповідь від 09.11.2017 року за №2167/15.22-4.7 та направлено копію актового запису про смерть №08 від 10.01.2017 року на ОСОБА_1.

Також судом було зроблено запит про наявність спадкоємців які прийняли спадщину після смерті ОСОБА_2. Згідно з відповіддю приватного нотаріуса ОСОБА_3 від 12.12.2017 року за № 1158/01-16 спадщину прийняли діти спадкодавця ОСОБА_4 та ОСОБА_5.

20 лютого 2018 року на адресу представника позивача було направлено листа з зазначеними вище обставинами справи та роз'яснення про необхідність вирішити питання заміни неналежного відповідача.

Представником було проігноровано питання про заміну відповідача належним відповідачем, у судові засідання представник позивача не з'явився, будь яких заяв, клопотань, пояснень до суду не надав.

Відповідно до частин першої та другої ст. 51 ЦПК суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання залучити до участі у ній співвідповідача. Якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі.

З аналізу наведених статей слідує, що законодавець поклав на позивача обов'язок визначати відповідача у справі, і суд повинен розглянути позов щодо тих відповідачів, яких визначив позивач. Водночас, якщо позивач помилився і подав позов до тих, хто відповідати за позовом не повинен, або притягнув не всіх, він не позбавлений права звернутись до суду з клопотанням про заміну неналежного відповідача чи залучення до участі у справі співвідповідачів, і суд таке клопотання задовольняє. Тобто ініціатива щодо заміни неналежного відповідача повинна виходити від позивача, який повинен подати клопотання. У цьому клопотанні позивач обґрунтовує

необхідність такої заміни, а саме, чому первісний відповідач є неналежним і хто є відповідачем належним. Подання позивачем такого клопотання свідчить, що він не лише згідний, але й просить про заміну неналежного відповідача належним.

З урахуванням принципу диспозитивності, суд не має права проводити заміну неналежного відповідача належним з власної ініціативи.

При цьому суд повідомив представника позивача про необхідність заміни неналежного відповідача або залучення співвідповідача, але представником позивача було проігноровано це повідомлення, справу безпідставно затягнуто, в судові засідання представник позивача не з'явився, причини неявки не повідомив.

Зважаючи на викладене, з урахуванням вищевказаного, суд вважає за доцільне в задоволенні позову відмовити.

При цьому суд вважає за необхідне роз'яснити позивачу, що він має право звернутися до суду з позовом до належного відповідача [14].

Наведений текст судового рішення приводить до висновків про необхідність послідовного законодавчого врегулювання інституту сторін з позицій принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин і гармонізації судової практики.

Висновки і перспективи. Подолання зазначеної проблеми полягає у розширенні дискреційних повноважень суду щодо залучення до участі у справі належного відповідача, причому не як співвідповідача (адже немає спільності обов'язку із первісним відповідачем), а як другого відповідача. Процес би в даному випадку продовжувався і завершувався рішенням про відмову у позові до неналежного відповідача і про задоволення позову до належного. Дискреційні повноваження суду, як це спостерігається при залученні правонаступника, створили б баланс у процесі, оскільки компенсували б дії позивача, крім того, сприяли б захисту права, процесуальній, часовій, фінансовій економії, тобто ефективності судочинства.

Перелік використаних джерел

1. Гордон В. М. *Иски о признании: монография*. Ярославль: Тип. Губерн. Правления, 1906. XVI, 370 с.
2. Васьковский Е. В. *Учебник гражданского процесса*. Москва: Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К., 1914. IX, 571 с.
3. Васьковский Е. В. *Курс гражданского процесса. Т. 1: Субъекты и объекты процесса, процессуальные отношения и действия*. Москва: Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К., 1913. XI, 691 с.
4. Александровский С. В. *Гражданский процесс РСФСР: монография*. Москва: Юрид. изд-во НКЮ РСФСР, 1925. 70 с.

5. Черниговский А. Г. Процессуальные гарантии прав сторон в суде первой инстанции по делам, возникающим из жилищных правоотношений: дис. ... канд. юрид. наук / Харьков. юрид. ин-т. Харьков, 1973. 167+18 с.
6. Гетманцев О. В. Громадяни як сторони у цивільному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – Цивільне право, сімейне право, цивільний процес, міжнародне приватне право. Київ, 1997. 23 с.
7. Кирвель И. Ю. Стороны в гражданском процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – Гражданское право, семейное право, гражданский процесс, международное частное право. Минск, 2003. 20 с.
8. Лилуашивили Т. А. Предмет доказывания и распределение бремени доказывания между сторонами в советском гражданском процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – Гражданское право, семейное право, гражданский процесс, международное частное право. Москва, 1961. 20 с.
9. Якубов С. А. Права и обязанности сторон в советском гражданском процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – Гражданское право, семейное право, гражданский процесс, международное частное право. Ленинград, 1961. 15 с.
10. Журба І. О. Сторони у цивільному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – Цивільне право і цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право / кер. роботи Є. І. Фурса; офіц. опон.: М. К. Галянтич, Т. М. Кучер; Ін-т законодавства ВР України. Київ, 2015. 20 с.
11. Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права. Офіційний вебпортал Національної академії внутрішніх справ. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/naukova-diyalnist/specjalizovani-vcheni-radu/perelik-tem-disertacijnih-doslidzhen-z-problem-derzhavi-i-prava/> (дата звернення: 18.02.2021).
12. Шутенко О. Принцип балансу в цивільних процесуальних правовідносинах. Слово Національної школи суддів України. 2019. № 3 (28). С. 153–162.
13. Рожнов О. В. Принцип оперативности в гражданском процессуальном праве: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого. Харьков, 2000. 184 с.
14. Рішення Тальнівського районного суду Черкаської області від 30.05.2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74340269> (дата звернення: 18.02.2021).

References

1. Gordon, V. M. Claims for recognition: monograph. Yaroslavl: Type. Governorate. Board, 1906. XVI, 370 p. [russ.]
2. Vaskovsky, E. V. Textbook of civil procedure: textbook. Moscow: Tipo-lithograph. T-va I.N.Kushnerev and K., 1914. IX, 571 p. [russ.]

3. Vaskovsky, E. V. *Civil Procedure Course*. T. 1: *Subjects and objects of the process, procedural relations and actions*. Moscow: Tipo-lithograph. T-va I. N. Kushnerev and K., 1913. XI, 691 p. [russ.]

4. Aleksandrovsky, S. V. *Civil process of the RSFSR: monograph*. Moscow: Jurid. publishing house of the NKYu RSFSR, 1925. 70 p. [russ.]

5. Chernigovsky, A. G. *Procedural guarantees of the rights of the parties in the court of first instance in cases arising from housing legal relations: dis. ... Cand. jurid. Sciences / Kharkov. jurid. in-t. Kharkov, 1973. 167 + 18 p. [russ.]*

6. Hetmantsev, O. V. *Citizens as parties in the civil process of Ukraine: dissertation abstract. ... cand. jurid. Sciences: 12.00.03 – Civil law, family law, civil process, international private law*. Kyiv, 1997. 23 p. [ukr.]

7. Kirvel, I. Yu. *Parties in civil procedure: abstract of thesis. ... Cand. jurid. Sciences: 12.00.03 – Civil law, family law, civil procedure, private international law*. Minsk, 2003. 20 p. [russ.]

8. Liliushvili, T. A. *The subject of proof and the distribution of the burden of proof between the parties in the Soviet civil process: abstract dis. ... Cand. jurid. Sciences: 12.00.03 – Civil law, family law, civil procedure, private international law*. Moscow, 1961. 20 p. [russ.]

9. Yakubov S. A. *The rights and obligations of the parties in the Soviet civil procedure: abstract dis. ... Cand. jurid. Sciences: 12.00.03 – Civil law, family law, civil procedure, private international law*. Leningrad, 1961. 15 p. [russ.]

10. Zhurba, I. O. *Parties in civil proceedings: author's ref. dis. ... cand. jurid. Sciences: 12.00.03 – Civil law and civil process, family law, international private law / ker. works by E. I. Furs; ofits. op.: M. K. Galyantich, T. M. Kucher; Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv, 2015. 20 p. [ukr.]

11. *List of dissertation research topics on the problems of state and law*. Official web portal of the National Academy of Internal Affairs. URLAccess mode: <https://www.naiu.kiev.ua/naukova-diyalnist/specjalizovani-vcheni-radu/perelik-tem-disertacijnih-doslidzen-z-problem-derzhavi-i-prava/> (access date: 18.02.2021). [ukr.]

12. Shutenko O. *The principle of balance in civil procedural legal relations*. Word of the National School of Judges of Ukraine. 2019. № 3 (28). P. 153–162. [ukr.]

13. Rozhnov O. V. *The principle of efficiency in civil procedural law: dis ... cand. jurid. Sciences: 12.00.03 / National Law Academy of Ukraine Yaroslav the Wise*. Kharkov, 2000. 184 p. [ukr.]

14. *Decision of the Talnivsky District Court of Cherkasy Region dated 30.05.2018*. Unified state register of court decisions. Access modeURL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74340269> (access date: 18.02.2021). [ukr.]

ШУТЕНКО О. Правове регулювання інституту сторін з позицій принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин.

Сучасна наука цивільного процесуального права переживає новий етап розуміння інституту сторін, який пов'язаний із дослідженням принципу балансу цивільного процесуального права.

Основа безпріоритетної участі в процесі позивача і відповідача визначає законодавче регулювання інституту сторін. Це правило слід вважати одним із проявів справедливої судової процедури, адже воно є проявом балансу інтересів сторін під час розгляду справи. З позицій цього принципу запропоноване вдосконалення процедур залучення співучасників та заміни неналежної сторони в цивільному судочинстві.

Ключові слова: цивільний процес, сторони цивільного процесу, принцип балансу, правова антропологія, процесуальна співучасть, заміна неналежної сторони.

ШУТЕНКО О. Правовое регулирование института сторон с позиций принципа баланса гражданских процессуальных правоотношений.

Современная наука гражданского процессуального права переживает новый этап понимания института сторон, который связан с исследованием принципа баланса гражданского процессуального права.

Основа безприоритетного участия в процессе истца и ответчика определяет законодательное регулирование института сторон. Указанное правило следует считать одним из проявлений справедливой судебной процедуры, поскольку оно является проявлением баланса интересов сторон при рассмотрении дела. С позиций данного принципа предложено усовершенствовать процедуры привлечения соучастников и замены ненадлежащей стороны в гражданском судопроизводстве.

Ключевые слова: гражданский процесс, стороны гражданского процесса, принцип баланса, правовая антропологія, процессуальное соучастие, замена ненадлежащей стороны.

SHUTENKO O. Legal regulation of the institution of the parties from the standpoint of the principle of balance of civil procedural legal relations. The modern science of civil procedural law is experiencing a new stage of understanding the institution of the parties, which is associated with the study of the principle of balance of civil procedural law.

The basis of non-priority participation in the process of the plaintiff and the defendant determines the legislative regulation of the institution of the parties. This rule should be considered as one of the manifestations of a fair trial, as it is a manifestation of the

balance of interests of the parties during the proceedings. In the spirit of this principle, it is proposed to improve the procedures for involving accomplices and replacing an improper party in civil proceedings.

The principle of the balance of civil procedural legal relations is, first, that the amount of legal interest of the subject of the process is directly proportional to the scope of his procedural rights. Thus, the purpose of civil process - restoration of the broken right is reached.

Meanwhile, the legislator does not always manage to comply with the relevant legal regulations. In particular, the rules relating to the institution of procedural complicity and replacement of the improper party.

The mistake of the legislative regulation of this mechanism is, in our opinion, a misunderstanding of the principle of equality of arms: the court cannot involve the co-plaintiff, and therefore cannot involve the co-defendant. The different nature of the institutions of the plaintiff and the defendant does not allow the same approach to legal regulation. This inequality is compensated by other principles, rules and institutions of civil procedural law. But the starting point is that at the beginning of the case the plaintiff attacks, initiates the process, and the defendant is involved in the process.

Keywords: civil process, parties of civil process, principle of balance, legal anthropology, procedural complicity, replacement of improper party.